

Obsah

Předmluva	9
Úvod	13
PŘEHLEDOVÁ ČÁST	
1. Stáří v současné společnosti	19
1.1. Stáří jako období změn	19
1.1.1. Fyzické a psychické stárnutí	21
1.1.2. Sociální stárnutí	24
1.2. Společenský status stáří	26
1.3. Strategie dobrého stáří: sociologicko-psychologický pohled	30
1.3.1. Kvalita života ve stáří a její subjektivní faktory	31
1.3.2. Aktivní stáří: pozitiva a úskalí současného modelu	32
1.3.3. Adaptace na stáří jako duchovní úkol	35
Závěr	39
2. Teologie cesty k dobrému stáří	43
2.1. Stár a sytý dnů: dobré stáří ve Starém a Novém zákoně	43
2.2. Ověnčils ho ctí a slávou: důstojnost člověka jako Božího obrazu	47
2.3. Když se stávají zlé věci	49
2.3.1. Teodicea: jak Bůh mohl?	50
2.3.2. Trpět jako Jób...	52
2.3.3. Teologie kříže	54
2.4. Konečnost v horizontu věčnosti	58
Závěr	61
3. Spiritualita ve stáří	63
3.1. Spiritualita a religiozita: vymezení pojmu	63
3.2. Spiritualita věřících křesťanů	66
3.3. Religiozita, spiritualita a kvalita života seniorů v datech	70
3.4. Psycho-spirituální vývoj druhé poloviny života	74
3.5. Dynamika religiózně-spirituálního vývoje ve stáří	79
3.5.1. Religiózně-spirituální vývoj jako lineární směr	80
3.5.2. Religiózně-spirituální vývoj jako celoživotní proces (life-span)	82
3.6. Spirituální potřeby ve stáří	85
Potřeba vědomí vlastní hodnoty a důstojnosti	87

Potřeba zachování kontinuity životního příběhu	92
Potřeba smyslu života, životního cíle a naděje	95
Potřeba bezpodmínečné lásky a podpory v čase ztrát, potřeba vědět, že Bůh je na mojí straně	98
Potřeba možnost dávat lásku a být užitečný	100
Potřeba svobodně vyjádřit hněv a pochyby	102
Potřeba transcendovat náročné životní situace	104
Potřeba akceptace a validace spirituálního chování	105
Potřeba vděčnosti	107
Potřeba odpustit a odpuštění zažít	108
Potřeba přípravy na umírání a smrt	111
3.7. Negativní jevy spojené s náboženskou spiritualitou	112
3.7.1. „Nezdravá“ víra	112
3.7.2. Pokřivený obraz Boha	115
Závěr	117
VÝZKUMNÁ ČÁST – Duchovní potřeby v životě jihočeských seniorů	
4. Metodologie kvalitativní studie	125
4.1. Cíl a výzkumné otázky studie	125
4.2. Výzkumná strategie a metody	126
4.3. Způsob analýzy dat	130
4.4. Etické aspekty a reflexe výzkumné zkušenosti	131
5. Religiozita/spiritualita v běhu života	135
5.1. Raná religiózní socializace	135
My jsme byli věřící rodina	136
Vedení v takovém tom duchu nenáboženským	138
5.2. Religiozita v čase komunistické vlády	140
Víra v „úschovně“	141
Věřící křesťan „u komunistů“	143
Komunisté v kostele	145
Nevěřící (ale...)	146
5.3. Současná podoba religiozity/spirituality	147
Víra jako soukromý prostor: význam privátní religiozity	147
Víra seniora v „dětských střevíčkách“	150
Víra ve spravedlnost a pravdu: nenáboženská spiritualita	152
Závěr	153

6. Důstojnost v kontextu životního příběhu, víry, naděje a lásky	159
6.1. Důstojnost a potřeba smyslu a kontinuity životního příběhu	160
6.1.1. Jsem z dobré rodiny	162
6.1.2. Žil jsem v souladu se svědomím	164
Poctivost ve vztahu k práci	165
Poctivost ve vztahu k druhým i k sobě	166
Vytrvalost ve víře	168
Ochota pomoci druhým	168
6.1.3. V životě se mi něco opravdu podařilo	169
Zdárně překonané náročné životní situace	170
Úspěšná výchova dětí	170
Dobrá, správná a prozíravá rozhodnutí (versus špatná)	171
Ohlédnutí zpět jako odraz životní (ne)úspěšnosti	173
6.2. Důstojnost a potřeba víry a důvěry	174
6.2.1. Věřím v Boha, důvěřuji Bohu	174
Bůh jako pomocník a utěšitel	175
Bůh jako ochránce a zdroj životní síly	176
Bůh jako životní kompas	176
Bůh – zdroj odpuštění, nápravy a spravedlnosti	177
Bůh, o kterého nestojím (a on nestojí o mne)	178
6.2.2. Věřím lidem kolem sebe	180
6.2.3. Věřím si...	183
Věřím, že můj přístup k životu je správný	184
Věřím, že mě někdo respektuje a váží si mě	186
Věřím, že jsem na tom dobře – ve srovnání s ostatními	188
6.3. Důstojnost a potřeba naděje a životního cíle	189
6.3.1. Těším se na... malé radosti	190
6.3.2. Mám cíl, za kterým jdu	192
6.3.3. Očekávání za bránou času: otázka života po smrti	194
6.4. Důstojnost a potřeba lásky	195
6.4.1. Ještě jsem tu pro někoho	196
Ještě můžu druhé obdarovat	197
Někdo potřebuje moji lásku	200
6.4.2. Ještě je tu někdo pro mě	202

Potřeba pevného vztahu s Bohem	202
Potřeba lásky a podpory v rámci rodiny	203
Potřeba lásky a podpory mimo rodinu	205
Mohu odpustit, bude mi odpuštěno?	208
6.4.3. S cizí ženou v cizím pokoji: nedobrovolné soužití jako atak na důstojnost a potřebu lásky	211
Závěr	216
Potřeba vědomí vlastní důstojnosti a hodnoty	217
Potřeba smyslu a kontinuity životního příběhu	218
Potřeba víry a důvěry	221
Potřeba naděje a životního cíle	225
Potřeba lásky a podpory	226
7. Závěry pro pastorační, sociální a geragogickou praxi	233
7.1. Praktická teologie, sociální práce a geragogika	234
7.2. Stáří jako čas pro pastorační	237
7.2.1. Domovy pro seniory jako pastorační prostředí	238
7.2.2. Pastorační vztahy jako vztah	241
Vlastní iniciativa v navázání kontaktu	242
Láska k bližnímu jako východisko	244
Otevřenost	244
Aktivní naslouchání	245
Respekt k osobnímu příběhu vývoje religiozity či spirituality	246
Odkrývání a posilování spirituálních zdrojů	247
7.3. Spiritualita a spirituální potřeby seniorů ve vzdělávání	249
7.3.1. Vzdělávání „pro seniory“	249
7.3.2. Vzdělávání „o seniorech“	254
Závěr	256
Shrnutí	261
Summary	263
Seznam použitých zdrojů	265
Seznam zkratk	281
Rejstřík věcný	283
Rejstřík jmenný	289
Příloha č. 1: Ukázka transkripce rozhovoru	295
Příloha č. 2 : Ukázka procesu analýzy: kódování v MAXQDA 7, dílčí verze 20. 10. 2014	301